Nr 26.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bestämmelser rörande de statens järnvägar, statens vattenfallsverk, telegrafverket och postverket tillhöriga förnyelsefonder; given Stockholms slott den 18 december 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, inhämta riksdagens yttrande över i statsrådsprotokollet intaget förslag till bestämmelser rörande de statens järnvägar, statens vattenfallsverk, telegrafverket och postverket tillhöriga förnyelsefonder.

GUSTAF.

Viktor Larsson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 december 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Larsson anför:

Inledning. I 1925 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning bil. 1 sid. 1—2) erinrades, att chefen för kommunikationsdepartementet med anledning av de delvis olikartade system, som för närvarande tillämpas för avsättning till och uttagning från de under departementet lydande affärsdrivande verkens förnyelsefonder, i slutet av år 1923 anmodat dessa verk att gemensamt överlägga om grunderna härför samt att därvid även överväga möjligheten att åstadkomma enhetliga bestämmelser, utan intrång på verkens affärsmässiga rörelsefrihet och utan eftersättande av den nödvändiga anpassningen till verkens delvis vitt skilda karaktär i förevarande hänseende. Sådana överläggningar ägde sedermera rum genom särskilda delegerade från de olika verken, varvid jämväl uppmärksamhet ägnades åt förnyelsefondmedlens placering. Då det emellertid visade sig önskligt att underkasta resultaten av dessa överläggningar en överarbetning i syfte att såvitt möjligt ernå klara riktlinjer och större enhetlighet i dessa frågor, tillkallade chefen för nämnda departement jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 september 1924 regeringsrådet L. A. V. Rydin och riksgäldsfullmäktigen, professor G. Kobb att i egenskap av sakkunniga inom departementet biträda vid utredningen av berörda frågor.

De sakkunniga, som bedrivit ifrågavarande utredning i samråd med representanter för verken, hava med skrivelse den 7 februari 1925 överlämnat betänkande med förslag till grunder för avsättning till verkens förnyelsefonder samt för användning och placering av förnyelsefondernas medel. Vid betänkandet har fogats en av vattenfallsstyrelsen gjord, den 27 september 1924 dagtecknad framställning om bemyndigande för styrelsen att investera 7,000,000 kronor av statens kraftverks förnyelsefonder i kraftverkens distributionsanläggningar, vilken framställning Kungl. Maj:t den 3 oktober 1924 överlämnat till de sakkunniga för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det dem givna uppdraget.

Utlåtanden över betänkandet hava avgivits av de olika affärsverkens styrelser, statskontoret, riksräkenskapsverket samt fullmäktige i riksgäldskontoret.

Betänkandet, som blivit befordrat till trycket, innefattar inledningsvis en historik, vari redogörelse lämnats bland annat för riksstatskommitterades uttalande angående avsättning till förnyelsefonder vid de affärsdrivande verken m. m., järnvägsstyrelsens, vattenfallsstyrelsens, telegrafstyrelsens och generalpoststyrelsens utlåtanden över kommitterades förslag, de framställningar från dessa verk om avsättning till förnyelsefond, som sedermera ingivits till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:ts i anledning härav fattade beslut samt de anmärkningar mot användningen av statens järnvägars förnyelsefondmedel, som förekommit. Ur historiken, till vilken jag anhåller att få hänvisa, må särskilt framhållas de uttalanden mot nedskrivning av i verken nedlagda kapital, som refererats. Det är för undvikande av sådan nedskrivning samt för att kunna möta kostnaderna för återställande i fullgott skick av objekt, vilka undergått värdeminskning, och för anskaffande av nya objekt i ersättning för utrangerade, som man infört systemet att genom anlitande av driftinkomster årligen verkställa avsättning till förnyelsefond.

I enlighet med sitt uppdrag hava de sakkunniga förebragt utredning rörande dels frågan om avsättning till förnyelsefond, innefattande spörsmålen om förnyelsefonds omslutning, grunderna för avsättning till sådan fond och avsättningens storlek, dels ock frågorna om användning av förnyelsefonds medel samt placeringen av sådana medel.

Avsättning till förnyelsefond.

Nu tillämpade grunder.

Innan jag ingår på de sakkunnigas förslag, må i korthet redogöras för de grunder för avsättning till förnyelsefond, som för närvarande tillämpas vid de olika verken.

Vid *statens järnvägar* sker avsättning med vissa procent å objektens bokförda värden. Dessa procenttal äro i princip så avvägda, att för visst objekt summa avsättningar beräknas kunna vid detsammas utrangering täcka slopningskostnaden, vilken ju motsvarar objektets nyvärde minskat med skrotvärdet. Bortses från det senare, blir alltså för objekt med tjuguårig livslängd avsättningsprocenten 5. Avsättningen sker gruppvis sålunda, att för samtliga föremål inom en objektgrupp, exempelvis räler och växlar, avsättes en klumpsumma, motsvarande viss procent av den sammanlagda bokförda anläggningskostnaden av de till gruppen hörande objekten. Å fondens behållning beräknas ej ränta, ty den procentiska avsättningen är, såsom nämnts, principiellt så avvägd, att densamma skall förslå utan räntetillägg.

Vid *statens vattenfallsverk* sker avsättning till förnyelsefond enligt följande grunder: Till Trollhätte kraftverks förnyelsefond avsättes dels 7.5 procent av bruttoinkomsterna för elektrisk energi, som under året försålts från kraftverket, dock minst 100,000 kronor, dels ock ett belopp lika med samma förnyelsefonds ränteavkastning under året, varvid gäller, att sedan förnyelsefonden uppgått till 50 procent av anläggningskostnaden för kraftverket, däri icke inberäknat värdet av naturvattenkraften och markområden, avsättningarna till fonden skola upphöra, till dess den nedgått under detta belopp. Vid övriga driftfärdiga kraftverk avsättes till förnyelsefond dels 10 procent av bruttoinkomsterna för elektrisk energi, som under året försålts från vederbörande kraftverk, dels ock ett belopp lika med vederbörande förnyelsefonds ränteavkastning under året, varvid, i händelse fonderna skulle komma att uppgå till 50 procent

av vederbörande verks anläggningskostnad, samma inskränkning gäller som beträffande Trollhätte kraftverk. — Vid Trollhätte och Södertälje kanalverk avsättes årligen till förnyelsefond 5 procent av vederbörande kanalverks bruttoinkomster av kanalavgifter. — Vid statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning slutligen avsättas årligen 10,000 kronor till två förnyelsefonder för fastigheterna vid Göta älv, varvid gäller, att, då fonderna uppgått till 50,000 kronor, avsättningarna skola upphöra, till dess fonderna nedgått under detta belopp.

Av de vid vattenfallsverket förekommande förnyelsefonderna är det huvudsakligen kraftverkens fonder, som för närvarande hava någon större betydelse. Enligt vad de sakkunniga meddelat har från vattenfallsstyrelsen framhållits, att avsättningen vid kraftverken visserligen är formellt baserad på viss procent av bruttoenergiinkomsterna, men att procentsiffrorna fastställts med stöd av en beräkning av den individuella avsättning, som erfordras för varje driftfärdig anläggningsdel med hänsyn till dess sannolika brukbarhetstid. I realiteten skulle alltså en individuell avsättning äga rum vid kraftverken, ehuru densamma av praktiska skäl omräknats att utgå med vissa procent av vederbörande kraftverks bruttoenergiinkomster. Man har för kraftverken beräknat den årliga individuella avsättningen till förnyelsefond på sådant sätt, att densamma med ränta på ränta under vederbörande anläggningsdels brukbarhetstid skall växa till dennas ursprungliga anläggningskostnad, minskad med ett vid utrangeringen antaget restvärde. Avsättningsprocenttalen äro uträknade med tanke på, att förnyelsefonden för varje år skall tillföras ränteavkastning efter 5 procent å fondens behållning vid årets början. Den årliga avsättningen till förnyelsefond består alltså enligt detta system av två delar, nämligen dels en procentuell avsättning, som för ett visst föremål är konstant under hela avsättningstiden, och dels en ränteformig avsättning, vars storlek är lika med fondens egen ränteavkastning under året och för det enskilda föremålets vidkommande växer år från år. Genom införandet av detta räntetillägg har man vunnit, att den procentiska avsättningen kan göras avsevärt mindre än om intet sådant tillägg förekommit. Systemet avser att för varje särskild anläggning ernå en år för år konstant summa av de belopp, som motsvara dels beräknad ränta å det i anläggningen investerade kapitalet, dels ock den procentuella och den ränteformiga avsättningen till förnyelsefond (konstant annuitet).

Vid *telegrafverket* har först år 1923 eller 11 år senare än vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk avsättning till förnyelsefond påbörjats. Tidigare har allt underhålls- och ombyggnadsarbete bekostats direkt av driftmedel. Några bestämda grunder för avsättning till fonden finnas icke.

Vad slutligen angår *postverket*, där avsättning till förnyelsefond ägt rum sedan år 1913, verkställes avsättning gruppvis och med vissa procent å vederbörande objektgruppers samlade bokförda värde. En kollektiv avsättning tillämpas alltså. Å fondens behållning beräknas ej ränta.

Förnyelsefondernas omslutning.

Sakkunniga.

De sakkunniga hava först avgivit förslag beträffande förnyelsefondernas omslutning, d. v. s. de objekt, för vilka avsättning till förnyelsefond skall äga rum vid de olika verken.

Härutinnan föreslå de sakkunniga, att fonden skall omfatta alla objekt, vilkas värden ingå bland de bokförda tillgångarna, med följande undantag, nämligen sådana förmål, som icke undergå värdeminskning, egendom, vilken genom löpande underhåll uppehålles i sitt fulla värde, objekt, som finnas i förråd eller eljest redovisas under rubriken förlagsmedel, samt vanliga inre inventarier, såsom kontorsmöbler o. d., dock att, med hänsyn bland annat till det stora värdet av inre inventarier vid statens järnvägar och postverket, de sakkunniga

föreslagit avsättning till förnyelsefond å sådana dessa verk tillhöriga inventarier.

De sakkunnigas förslag rörande förnyelsefondernas omslutning har framkallat erinran allenast från *vattenfallsstyrelsen.* *Utlåtanden.*

Styrelsen har anfört, att bland undantagen från den av de sakkunniga föreslagna regeln angående förnyelsefonds omslutning borde inbegripas statens vattenfallsverks alla inventarier, såväl inre som yttre, vare sig de funnes i förråd eller icke, så att någon ändring i hittillsvarande förfaringssätt med avseende på inventarierna ej skulle behöva ske. Vidare borde undantagas sådana å de till statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning hörande bostads- och industriområden befintliga anläggningar, för vilka en kommun eller annan korporation, utom statens vattenfallsverk, framdeles skulle övertaga underhållet, eller vilkas anläggningskostnader kunde beräknas inom ej alltför avlägsen framtid täckas av inkomster för tomtförsäljningar. I samband härmed har upplysts, att dylika anläggningar, för vilka avsättning till förnyelsefond ej erfordrades, visserligen vore bekostade av förlagsmedel men ej lämpligen kunde redovisas under denna rubrik.

Enligt vad jag under hand inhämtat från vattenfallsstyrelsen utgöras de inventarier, som enligt styrelsens åsikt böra inbegripas bland undantagen, i huvudsak av — förutom alla slags kontorsinventarier — elektriska och andra mätinstrument för diverse ändamål, alla slags verktyg och redskap för linjebyggen och andra byggnadsarbeten, verktygsmaskiner, automobiler, motorcyklar, elektricitetsmätare med tillbehör samt diverse fartygsmateriel, såsom motorbåtar, pråmar, bogserbåtar, mudderverk o. dyl. Sammanlagda bokförda värdet av sådana till kraftverken och kanalverken hörande inventarier, kontorsinventarier inbegripna, uppgick vid 1924 års slut till något över 2,000,000 kronor. De i styrelsens utlåtande avsedda anläggningarna å bostads- och industriområdena äro vatten-, avlopps- och belysningsledningar.

På sätt framgår av de sakkunnigas betänkande och vattenfallsstyrelsens nyss återgivna yttrande, råda olika meningar mellan verken beträffande frågan, huruvida och i vad mån avsättning till förnyelsefond skall göras för inventarier. Det synes härvid riktigt, att under alla förhållanden kostnaderna för s. k. konsumtionsinventarier liksom utgifter för det dagliga och löpande underhållet bestridas direkt av driftmedel. I övrigt torde det huvudsakligen komma an på, att inventariestocken upprätthålles i sitt fulla värde vare sig detta sker genom systemet med avsättning till förnyelsefond eller med anlitande direkt av driftmedel. I allmänhet torde det dock befinnas lämpligt, att avsättning till förnyelse sker för tekniska inventarier, såsom maskiner och dylikt, ävensom för övriga inventarier, därest desamma, såsom vid statens järnvägar och postverket, äro till antal och värde av större betydelse. Med hänsyn till föreliggande olikheter mellan verken såväl i sistnämnda hänseende som beträffande sättet för bokföringen av inventarier synes det emellertid mest ändamålsenligt att överlåta åt verkens styrelser att själva träffa avgörande i den nu föreliggande frågan. Därest närmare bestämmelser framdeles befinnas erforderliga, kunna sådana självfallet utfärdas av Kungl. Maj:t. *Departementschefen.*

Att avsättning till förnyelsefond ej behöver ske beträffande sådana av vattenfallsstyrelsen åsyftade anläggningar vid fastighetsförvaltningen, för vilka underhållet framdeles skall av annan övertagas eller varför kostnaderna inom

en nära framtid beräknas täckta genom inkomster av tomtförsäljningar, synes mig självfallet, och lärer något särskilt stadgande i sådant hänseende ej vara påkallat.

Grunder för avsättningen.

Sakkunniga

De sakkunniga anse, att då avsättning till förnyelsefond bör motsvara den faktiska värdeminskningen, det ej synes föreligga någon anledning att använda annan grund för avsättning än att verkställa sådan med vissa procent av vederbörande objekts bokförda värde, vilket, enligt vad de sakkunniga uttala, bör vara identiskt med anläggnings- eller anskaffningskostnaden, d. v. s. det i objekten ursprungligen investerade kapitalet. De framhålla även, att avsättning bör så avvägas, att den totala avsättningen för ett objekt kan vid detsammas utrangering täcka slopningskostnaden. Att göra procentuell avsättning på grundval av bruttoinkomst synes dem ej vara lämpligt, då inkomsten ju varierar avsevärt. Vattenfallsverket, det enda av nu ifrågavarande verk, vid vilket avsättning med viss procent å bruttoinkomsten skett, har, enligt vad de sakkunniga omnämnt, ansett det vara lämpligt, att även beträffande detta verk en övergång till förstnämnda metod sker.

Med hänsyn till de skilda förfaringssätt, som tillämpas, hava de sakkunniga därefter tagit ställning till frågan, huruvida vid användande av denna metod *kollektiv* eller *individuell avsättning* bör förekomma, samt om avsättningen bör vara *konstant* eller *stigande* under den tid, avsättningen för vederbörande objekt beräknats skola äga rum.

Kollektiv eller individuell avsättning.

Med individuell avsättning beteckna de sakkunniga, att särskild avsättning sker för olika i en och samma anläggning ingående objekt med hänsyn till dessas uppskattade livslängd. Enligt vad de sakkunniga uttalat, möjliggör den individuella metoden, vilken förekommer vid kraftverken, men ej vid andra till statens vattenfallsverk hörande avdelningar och ej heller vid de tre övriga kommunikationsverken, vilkas egendom i böckerna ej erhållit för dylik avsättning erforderlig specificering, en kontroll över avsättningsprocentens lämplighet och justering av fonden vid slutet av varje objekts användningstid samt medför dessutom vid jämförelse med kollektiv avsättning större möjligheter att variera avsättningsprocenten efter olika föremåls olika grad av användning.

Efter att hava anmärkt, att en individualisering av den fullständiga omfattning, som förekommer vid kraftverken och som kunnat ske därför att dessa verk, då avsättning till förnyelsefond påbörjades, voro jämförelsevis nya, knappast torde vara genomförbar vid statens järnvägar, telegrafverket och postverket, yttra de sakkunniga:

Vid bedömandet av, hur stor avsättningen till förnyelsefond bör göras, framträda en mängd oberäkneliga faktorer. Bland dessa må särskilt nämnas ovissheten om de olika objektens livslängd d. v. s. det antal år, avsättningen bör avse, samt, i synnerhet vid fluktuation av penningvärdet, om storleken av den kostnad, som erfordras för att i en framtid ersätta ett objekt med ett nytt sådant. Om det alltså kan sägas, att en fullt tillförlitlig beräkningsgrund för avsättning till förnyelsefond icke kan åstadkommas, torde också skäl föreligga för en förmodan, att man med en individualisering knappast skulle vinna något

större stöd för bedömandet av den lämpliga avsättningsprocenten. En helt annan sak än denna individualisering vore en uppdelning av olika objektgrupper i lokala områden. Om en sådan uppdelning icke drives för långt, torde den i vissa fall kunna vara av nytta, särskilt för anläggningar, som intaga en i förhållande till vederbörande verk mer självständig ställning. Vid statens järnvägar har en sådan lokal uppdelning av särskild anledning skett mellan riksgränsbanan och verket i övrigt. Med hänsyn till vad sålunda anförts samt den komplicerade bokföring och det ökade arbete, som vid en individualisering helt säkert skulle uppstå, anse de sakkunniga, att kollektiv avsättning bör ske vid statens järnvägar, telegrafverket och postverket. Vad statens vattenfallsverk angår må beaktas, att verkets anläggningar, kraftverken och kanalverken, äro självständiga ekonomiska enheter, ett förhållande, vartill de övriga verken icke hava någon fullständig motsvarighet. Såsom kraftverkens bokföring är upplagd, torde någon nämnvärd minskning i bokföringsarbetet icke vara att vinna genom en vid dessa verk företagen övergång till den kollektiva metoden. Ej heller synes det i likformighetens intresse vara erforderligt att även där tillämpa denna metod. Vattenfallsstyrelsen har hittills ej tagit ställning till, vilkendera av nämnda avsättningsmetoder borde användas vid kanalverken och statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning. Därest ej särskilda skäl förebringas för tillämpning av individuell avsättning, anse de sakkunniga kollektiv avsättning böra äga rum vid dessa avdelningar.

De sakkunniga hava föreslagit, att kollektiv avsättning måtte verkställas beträffande statens järnvägar, telegraf- och postverken, kanalverken och statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning samt individuell avsättning i fråga om kraftverken.

Konstant eller stigande avsättning.

Beträffande frågan om konstant eller stigande avsättning erinra de sakkunniga, att statens kraftverk uppvisa den skillnaden mot övriga verk, vid vilka avsättning till förnyelsefond verkställes med vissa procent av vederbörande objekts bokförda värde, att till den procentiska avsättningen årligen lägges ett belopp, motsvarande ränteavkastningen å fondens kapitalbehållning. De sakkunniga uttala, att den totala avsättningen för visst objekt skulle bliva densamma, vare sig man använde denna metod eller den vid övriga verk tillämpade. Däremot bleve fördelningen å de olika åren olika. Avsättningen enligt kraftverkens system bleve nämligen för det enskilda objektets vidkommande stigande, enligt övriga verks förfaringssätt däremot konstant.

I betänkandet finnes därefter intaget ett av vattenfallsstyrelsens representant till de sakkunniga gjort uttalande, vari anförts:

En beräkning av konstant avsättning till förnyelsefond vore fullt lämplig för ett gammalt verk, som kommit i fortvarighetstillstånd. För ett jämförelsevis nytt verk av den typ, kraftverken representerade, skulle denna norm bliva orättvist betungande för startperioden. Den för kraftverken tillämpade avsättningsnormen, vilken avsåge ernåendet av en konstant annuitet i fråga om summan av de belopp, som motsvarade dels beräknad ränta å i verken investerat kapital, dels ock den procentuella och den ränteformiga avsättningen till förnyelsefond, måste däremot anses innebära en rättvisare fördelning av avsättningarna på de olika åren. Avsättningens storlek vid en brukbarhetstid av i medeltal 40 år och en antagen räntefot av 5 procent skulle enligt de båda olika systemen vid periodens början bliva 2.50 respektive 0.83 procent av anskaffningskostnaden. Skillnaden skulle alltså uppgå till 1.67 procent. Då vid

kraftverken samtliga årskostnader exklusive ränta och avsättning till förnyelsefond icke uppginge till mer än omkring 3.5 procent av anläggningskostnaden, skulle storleken av kraftverkens årliga driftkostnader alltså komma att bliva väsentligt olika, allteftersom man räknade med konstant avsättning till förnyelsefond eller med konstant annuitet.

Efter att hava påvisat, att under en 40-årsperiod årskostnaderna för en kraftverksanläggning i förra fallet komme att variera på visst sätt, i senare fallet att bliva ungefär konstanta, framhöll bemälde representant bland annat, att vattenfallsstyrelsens räntabilitetskalkyler skedde i enlighet med principen om konstant annuitet, som gåve en konstant självkostnad för kraften under hela den tid, kontrakten om leverans av elektrisk energi gällde (20 à 40 år), samt att av styrelsen till statsmakterna vid olika tillfällen lämnade självkostnadsuppgifter ävenledes varit baserade på denna förutsättning, varpå han till sist anförde:

Vid statens vattenfallsverks anläggningar vore avsättningskvotens storlek av mycket större betydelse för räntabiliteten än vid övriga verk icke endast därför, att verket ännu vore vid starten, att utbyggnaderna skett i ett fåtal stora steg och att omloppstiden för anläggningarna vore relativt stor, utan även därför, att avsättningen procentuellt utgjorde en mycket större del av de totala årskostnaderna än vid statens övriga affärsdrivande verk. På grund därav vore det för statens vattenfallsverk av synnerligen stor betydelse att tillämpa en norm, som fördelade summan av ränta och avsättning till förnyelsefond så jämnt som möjligt på de olika åren. Med hänsyn till de bestämmelser, som gällde för beräkning av tantiem till vissa tjänstemän vid kraftverken, vore det icke möjligt att övergå från det vid kraftverken tillämpade systemet med konstant annuitet till systemet med konstant avsättning utan att samtidigt bestämmelserna för tantiemberäkningen reviderades.

Betänkandet innehåller närmast härefter en redogörelse för vattenfallsstyrelsens i skrivelse den 22 november 1913 hos Kungl. Maj:t gjorda framställning om åtgärder för förräntande av statens vattenfallsverks förnyelsefonder tillhörande medel samt det i anledning härav utfärdade kungl. brevet den 21 januari 1916 med bestämmelser om överlämnande av medel, tillhörande verkets förnyelsefonder, till riksgäldskontoret för förvaltning, om räntegottgörelse å sålunda överlämnade medel och om medlens lyftande, varjämte meddelats, att vid utgången av år 1924 av vattenfallsverkets förnyelsefondmedel ett belopp av 10,500,000 kronor fanns insatt hos riksgäldskontoret, för vilka medel verket gottgjordes en ränta av 4.5 procent.

De sakkunniga hava vidare upplyst, att räntan å de hos riksgäldskontoret deponerade förnyelsefondmedlen ingår bland driftinkomsterna för de rörelsegrenar, som äga dessa medel, och att den ränteformiga delen av avsättningen i likhet med den procentuella delen sedan upptages såsom en driftutgift för vederbörande rörelsegren. I sammanhang härmed har erinrats därom, att de av Kungl. Maj:t fastställda driftkostnadsstaterna upptaga såsom avsättningar till förnyelsefonder för kraftverken de totalbelopp, vartill dessa avsättningar anses skola uppgå under det år, vederbörande stat avser.

Sin ståndpunkt i frågan, huruvida konstant eller stigande avsättning bör användas, hava de sakkunniga angivit i följande uttalande:

Då vid avsättning till förnyelsefond ett flertal oberäkneliga faktorer spela in, måste det enligt de sakkunnigas uppfattning anses ändamålslöst och tids-

ödande att använda det invecklade förfaringssätt, metoden med en år från år stigande avsättning innebär. En för bestämmande av avsättningens storlek verkställd noggrann matematisk beräkning, grundad på osäkra data och antaganden, torde vara av föga värde. Enligt de sakkunnigas mening bör man eftersträva att om möjligt låta avsättningarna bliva jämnt fördelade på de olika åren. Denna metod är ur värdeminskningssynpunkt lika riktig samt dessutom naturligare och enklare än den vid kraftverken tillämpade. Skulle det efter någon tid visa sig, att avsättningarna gjorts för stora eller för små, föreligger ju intet hinder att ändra procentsatserna och sedan med de nya procenttalen som grund jämnt fördela avsättningarna under de återstående åren av ett objekts användningstid. Det tjänar icke något till att använda förfinade metoder, när man, som här, har att göra med ett flertal ganska oberäkneliga omständigheter. Det nuvarande sättet för tantiemberäkning vid kraftverken bör givetvis ej få hindra, att den av de sakkunniga förordade principen, konstant avsättning till förnyelsefond, även där genomföres. Då emellertid för lång tid gällande kontrakt om leverans av elektrisk energi äro baserade på systemet med år från år stigande avsättning till förnyelsefond samt från vattenfallsstyrelsens sida ivrigt vidhållits, att någon rubbning i detta beräkningssätt icke borde företagas, vilja de sakkunniga icke motsätta sig, att detta system bibehålles vid kraftverken till dess en ändrad form för avsättning kan befinnas lämplig att genomföra. Med hänsyn till den ringa avkastning, kanalverken lämna, samt då en ökning i trafiken å kanalerna och därmed följande högre inkomster endast så småningom torde uppstå, hava de sakkunniga, som inhämtat, att vattenfallsstyrelsen anser metoden med stigande avsättning vara den för kanalverken mest lämpade, ej heller velat motsätta sig, att denna metod tills vidare tillämpas jämväl vid sistnämnda verk. Vid telegrafverket föreligga däremot icke några hinder för användande av den vid statens järnvägar och postverket tillämpade metoden med konstant avsättning till förnyelsefond; och synes denna form för avsättning böra begagnas även vid statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning.

De sakkunniga hava därför hemställt, att konstant avsättning skall tillämpas utom vid kraftverken och kanalverken, beträffande vilka metoden med stigande avsättning skall användas, dock att Kungl. Maj:t måtte förklara, att sistnämnda metod borde tillämpas vid dessa verk blott till dess en ändring häri kunde befinnas lämplig att genomföra.

Utlåtanden.

Generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och *järnvägsstyrelsen* hava icke framställt någon erinran mot förslaget till grunder för avsättning till förnyelsefonderna.

Statskontoret har beträffande grunderna för avsättning i allmänhet anfört:

»Vid behandlingen av grunderna för avsättning till förnyelsefond hava de sakkunniga icke till diskussion upptagit den viktiga principfrågan, huruvida avsättningen skall hänföra sig till den ursprungliga anskaffningskostnaden eller till kostnaden för nyanskaffning. Av de sakkunnigas hemställan framgår dock, att de anslutit sig till det förra alternativet. De påyrka nämligen, att avsättningen skall äga rum å de bokförda värdena och så avvägas, att den totala avsättningen för ett objekt kan vid detsammas utrangering täcka slopningskostnaden, d. v. s. det bokförda värdet, minskat med objektets realisationsvärde. Förnyelsefondens uppgift är emellertid, eller borde i varje fall vara, att helt bestrida kostnaden för ersättande av utrangerade objekt. Då med tillämpande av den av de sakkunniga angivna beräkningsgrunden de avsatta medlen komma att vid utrangeringstillfället uppgå till belopp, som tillsammans med reali-

sationsvärdena motsvara den ursprungliga anskaffningskostnaden, är tydligt, att, om kostnaden för nyanskaffningen är högre, de avsatta medlen icke förslå för ändamålet. Största delen av kommunikationsverkens tillgångar äro anskaffade vid väsentligt lägre prisnivå än den närvarande och därför även bokförda till lägre värden än nuvarande nyanskaffningskostnader. Frågan har för den skull en stor ekonomisk räckvidd. Det torde emellertid otvivelaktigt förhålla sig så, att verkens ekonomi icke tillåter en avsättning, som fullt ansluter sig till gällande prisnivå, enär det torde vara uteslutet att uppbringa taxorna till en höjd, som vid bibehållet förräntningskrav skulle för sådan händelse påfordras. Även om på denna grund en lägre avsättning åtminstone tills vidare måste godtagas, bör man härvid göra klart för sig, att en större avsättning vore den affärsmässigt riktiga och att vad i detta avseende underlåtes nödvändiggör att i en framtid lämna ökade anslag eller ock stegra avsättningen till förnyelsefonderna med härav följande minskning av statsverket tillkommande överskott. Statskontoret vill emellertid ifrågasätta, om man vid fastslående av för framtiden gällande normer för avsättningen bör helt binda sig för de föreslagna principerna och om icke i varje fall möjligheten till en utjämning genom extra avsättningar på grund av stegrade nyanskaffningskostnader borde kunna i bestämmelserna komma till uttryck.»

I frågan, huruvida *kollektiv eller individuell avsättning* bör tillämpas vid kanalverken och statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning, har *vattenfallsstyrelsen* framhållit följande:

Enligt styrelsens mening måste varje metod för bestämmande av avsättningen för förnyelse ytterst grundas på en mer eller mindre ingående uppskattning av livslängden hos de olika objekt, som inginge i anläggningen. Sedan därigenom erhållits de olika delsummor, som erfordrades för en rationell förnyelse, kunde genom summering och slutsummans jämförelse med totala anläggningsbeloppet erhållas en genomsnittsprocent för avsättningen. Själva avsättningen bleve då kollektiv, även om den vore grundad på en mer eller mindre långt gående individuell värdering. Vid kanalverken kunde utan större svårighet tillämpas en avsättning, grundad på en ganska detaljerad individuell beräkning för olika objekt. Vid fastighetsförvaltningen däremot, där det dessutom gällde ganska små summor, vore den individuella grundvalen för avsättningen ej av samma betydelse. Styrelsen har vidare förklarat sig anse, att, även om avsättningarnas storlek måste baseras på flera oberäkneliga faktorer, man dock stode på en fastare grund, om man rörande dessa faktorer gjorde vissa bestämda antaganden och därefter följdriktigt tillämpade därav framgående resultat, än om man avgjorde frågan mera klumpvis och på känn samt icke konsekvent tillämpade utan på grund av opportunitetsskäl avveke från de normer, som man uppställt såsom lämpliga. Vissa till en början endast uppskattningsvis valda förutsättningar beträffande objektens livslängd, penningvärdets inflytande m. m. borde sedan kunna successivt fastställas med allt större noggrannhet och därmed avsättningarnas storlek i realiteten göras nog så exakt.

Beträffande frågan om *konstant eller stigande avsättning* till förnyelsefond har *vattenfallsstyrelsen* under åberopande av de utav styrelsens representant inför de sakkunniga gjorda uttalanden framhållit,

att det ur både principiell och praktisk synpunkt vid verk av den typ, som kraftverken och kanalverken representera, är riktigast att räkna med konstant annuitet, d. v. s. med stigande avsättning till förnyelsefond, att i realiteten systemet med konstant annuitet icke erbjuder någon som helst svårighet i tillämpningen, förutsatt att bokföringen är rationellt ordnad, att det visserligen för

varje särskilt kraftverk är praktiskt taget likgiltigt, vilket avsättningssystem man använder, sedan ett tjugutal år förflutit efter det kraftverket i stort sett blivit fullt utbyggt, men att det måste vara av stor betydelse att kunna räkna med konstant annuitet för ett kraftverk, som är nystartat eller befinner sig i stark utveckling, att det endast vid tillämpning av systemet med konstant annuitet torde vara möjligt att med användande av år för år konstant kraftpris få motsvarighet mellan kraftverkens inkomster och utgifter, åtminstone under de första tiotalen år av ett kraftverks tillvaro, och slutligen att systemet med stigande avsättning även för kanalverken är att föredraga med hänsyn till att avsättningen till förnyelsefond utgör en högst avsevärd del av den årliga driftkostnaden, samt att det påtagligen bör bliva lättare att successivt avsätta högre belopp, allteftersom trafiken växer.

Styrelsen yttrar vidare:

»Vattenfallsstyrelsen är fullt medveten därom, att för flertalet industriella företag och för större delen av statens järnvägars, telegrafverkets och postverkets anläggningar systemet med konstant avsättning till förnyelsefond är det enklaste och lämpligaste därför, att anskaffningarna ske i relativt mindre poster och med en någorlunda jämn fördelning på de olika åren. Systemet med konstant avsättning bör därför vara den allmänna normen, men vattenfallsstyrelsen anser det vara mindre lyckligt, om denna norm skulle fastställas generellt, utan möjlighet till undantag. Vad beträffar de sakkunnigas förslag, att metoden med stigande avsättning till förnyelsefond bör vid kraftverken och kanalverken användas blott till dess en ändring häri kan befinnas lämplig att genomföra, har styrelsen intet att häremot invända, förutsatt att dylik ändring för varje särskilt kraft- eller kanalverk ifrågasättes först då detsamma under en relativt lång tidsperiod varit fullt utbyggt och icke under denna period undergått några mera betydande utvidgningar.

De sakkunniga hava föreslagit, att vid kraftverken och kanalverken till den procentiska avsättningen årligen skall läggas ett belopp, motsvarande ränteavkastningen å fondens kapitalbehållning. Det torde vara lämpligt, att i detta sammanhang föreskrives, att nämnda ränteavkastning skall beräknas efter en räntefot av 5 %, och att densamma sålunda icke skall utgöra förnyelsefondens verkliga ränteavkastning, vilken kan variera beroende på huru förnyelsefondens medel äro placerade.»

Statskontoret anser den vid kraftverken tillämpade metoden med stigande avsättning vara lika rationell som den av de sakkunniga förordade konstanta avsättningen och väl lämpad för de speciella förhållandena vid dessa relativt mindre omfattande, självständiga affärsföretag liksom vid kanalverken. Det synes statskontoret därför knappast vara någon anledning, varför Kungl. Maj:t endast för vinnande av enhetlighet mellan kommunikationsverken skulle, såsom de sakkunniga hemställt, förklara, att stigande avsättning blott skulle användas till dess en ändring kan befinnas lämplig att genomföra.

Riksräkenskapsverket slutligen anser på anförda skäl den vid kraftverken tillämpade metoden vara mer rationell, men har icke någon erinran mot att bestämmelser utfärdas i enlighet med vad de sakkunniga i detta hänseende föreslagit, såvida praktiska olägenheter ansåges förenade med denna metod.

De sakkunniga hava ansett avsättning till förnyelsefond böra äga rum med vissa procent av vederbörande objekts bokförda värde (det i objekten ursprungligen investerade kapitalet) och så avvägas, att den totala avsättningen för ett objekt kunde vid detsammas utrangering täcka slopningskostnaden. *Departementschefen.*

vilken motsvarar objektets bokförda nyvärde minskat med skrotvärdet. Mot berörda norm för avsättningarnas beräknande har statskontoret invänt, att, om kostnaden för ersättningsanskaffning vore högre än den ursprungliga anskaffningskostnaden, de i enlighet med samma norm avsatta medlen icke komme att förslå för täckande av ersättningsanskaffningen, samt uttalat, att, även om på grund av verkens ekonomi denna norm åtminstone tills vidare måste godtagas, en i anslutning till gällande prisnivå avvägd avsättning vore den affärsmässigt riktiga. Med hänsyn till den relativt korta tid, avsättning till förnyelsefonderna ägt rum, samt då någon större erfarenhet för bedömande av lämpligaste formen för avsättning till följd härav ännu ej finnes, anser jag, att det för närvarande saknas anledning att vid ifrågavarande beräkningar följa annan huvudgrund än den av de sakkunniga förordade. Med anledning av den av statskontoret uttalade farhågan, att avsättningarna med tillämpande av nämnda beräkningsgrund skulle bliva för låga, må hänvisas till det flertal oberäkneliga faktorer, som framträda vid och försvåra bedömandet av avsättningarnas storlek, främst därvid fluktuationen av penningvärdet, samt att en mycket stor del av verkens egendom tillkommit under högkonjunkturen med dess höga prisnivå och att vid användande av det föreslagna beräkningssättet avsättningen för sådan egendom med hänsyn till storleken av det bokförda värdet måste bliva avsevärd. Jag anhåller även att få fästa uppmärksamheten på, att Kungl. Maj:t, i händelse särskilda omständigheter därtill föranleda, givetvis kan låta verken företaga högre eller lägre avsättning än den, som betingas av de med ledning av berörda grund uträknade procenttalen, en sak, vartill jag längre fram återkommer.

I frågan, huruvida kollektiv eller individuell beräkningsgrund skall förekomma, anser jag allenast den modifikationen böra vidtagas i de sakkunnigas förslag, att det med hänsyn till vad vattenfallsstyrelsen härom anfört bör få ankomma på styrelsen att välja, vilkendera av dessa grunder skall gälla för kanalverken.

Vad angår frågan, huruvida metoden med konstant avsättning eller metoden med stigande avsättning till förnyelsefond bör användas, har ingen meningsskiljaktighet förekommit därom, att konstant avsättning bör tillämpas vid de äldre verken och statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning; och ansluter även jag mig till denna mening. Beträffande vattenfallsverkens kraft- och kanalverk hava delade meningar yppats.

Till förmån för metoden med stigande avsättning till förnyelsefond, särskilt beträffande kraftverk, synes kunna anföras. Ett kraftverk har relativt stor livslängd och plägar under den tidigare delen av sin tillvaro kräva jämförelsevis ringa tillskott ur förnyelsefonden. Ofta kan verket först efter åtskilliga års förlopp beräknas lämna tillfredsställande ekonomiskt utbyte, som emellertid stegras med växande tillslutning av abonnenter. Vid ett dylikt verk kunna därför vissa skäl tala för att under de första åren, innan verket erhållit tillräcklig anslutning, verkställa mindre avsättningar till förnyelsefonden. Därigenom möjliggöres att hålla lägre krafttaxor än som, med redovisning av sam-

ma driftsöverskott, kan ske vid konstant avsättning. De sålunda anförda skälen synas mig allenast i mindre grad tillämpliga på kanalverken.

Mot metoden med stigande avsättning till förnyelsefond kan sägas bland annat följande. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke metoden med stigande avsättning, sådan den av vattenfallsstyrelsen tillämpas, åtminstone under ogynnsamma omständigheter kan innebära, att åt framtiden lämnas att bära utgifter, som rätteligen bort gäldas av tidigare års inkomster. Den värdeminskning, som exempelvis ett kraftverk undergår på grund av ett års slitning, lärer, även om den först framdeles kommer till synes såsom kontant utgift, vara att jämställa med de egentliga driftkostnaderna. Innan värdeminskningen blivit täckt av driftinkomsterna, har i själva verket ingen vinst uppstått. På denna grund är systemet med den konstanta avsättningen till förnyelsefond byggd. Om däremot under de första åren av verkets drift avsättningarna till förnyelsefond understiga den årliga värdeminskningen — jag utgår härvid från att värdeminskningen på grund av slitning antages vara densamma för varje år av verkets livslängd — så har under dessa år den uppkomna vinsten blivit för högt upptagen, därigenom att betalningen av en del av driftkostnaderna ställts på framtiden. Detta resultat synes mindre riktigt, även om förnyelsefonden, därest intet oförutsett inträffar, skulle kunna utan förhöjning i de årliga avsättningarna av driftsmedel men med tillägg av ränta på ränta å avsatta belopp i en framtid bringas upp i den storlek, som motsvarar uppkommen värdeminskning å verket. Ur praktisk synpunkt måste det ock sägas, att en förnyelsefond bildad enligt metoden med stigande avsättningar framför allt under den närmaste tiden efter dess uppläggande är jämförelsevis svagt rustad att möta oförutsedda påfrestningar. Dylika oförutsedda påfrestningar föranledas icke blott av olyckshändelser och dylikt utan även av nya uppfinningar, som betinga utrangering i förtid av eljest användbara föremål. Ett uttag ur förnyelsefonden, som infaller avsevärt tidigare än beräknats, utövar därjämte ett jämförelsevis betydande inflytande å fondens framtida ställning, då fonden för framtiden berövas icke blott det uttagna kapitalbeloppet utan även beräknad ränta på ränta därå. Vid konstant avsättning till förnyelsefond bliva följderna av ett dylikt oberäknat uttag icke så kännbara. Slutligen bör iakttagas, att avsättningarnas storlek i hög grad är beroende av den till grund för beräkningarna liggande räntefotens höjd. Om räntegottgörelsen å förnyelsefondsmedlen exempelvis sänkes under avskrivningsperioden, måste en ökning av den årliga avsättningen äga rum för att motverka minskningen i förnyelsefondens ränteavkastning. Skulle så icke ske, komme fonden att vid avskrivningsperiodens slut understiga beräknad storlek. Härtill komma slutligen de av de sakkunniga anförda skälen till förmån för konstant avsättning.

Vid övervägande av förevarande fråga har jag i likhet med de sakkunniga funnit en övergång till systemet med likformig avsättning vara önskvärd, jämväl såvitt angår statens vattenfallsverks kraft- och kanalverk. Då emellertid den föreliggande utredningen icke giver tillräcklig ledning för bedömande av frågan på vad sätt eller när en dylik övergång bör äga rum, torde,

på sätt de sakkunniga jämväl hemställt, vattenfallsstyrelsen tills vidare få använda systemet med stigande avsättning. Jag förutsätter härvid, att styrelsen bör erhålla i uppdrag att inkomma till Kungl. Maj:t med utredning i berörda avseende.

Vattenfallsstyrelsen har ansett föreskrift böra utfärdas därom, att den ränteformiga delen av den stigande avsättningen skulle beräknas efter en räntefot av 5 procent å förnyelsefonds kapitalbehållning och således icke efter fondens verkliga ränteavkastning, vilken kunde variera. Anledningen härtill är, att den procentuella delen av avsättningen vid kraftverken, vilkas fondmedel till största delen äro placerade i riksgäldskontoret mot en ränta, som med $^1/_2$ procent överstiger högsta gällande depositionsränta, dock högst 5 procent, från början uträknats med tanke på att vederbörande fond för varje år skulle tillföras ränteavkastning efter 5 procent å fondens behållning vid årets början. Framställningen innebär, att av årets driftinkomster skulle till förnyelsefonden avsättas jämväl det belopp, varmed förnyelsefondens årliga ränteavkastning kunde understiga fem procent av samma fond. Då denna ränteskillnad framdeles, när fonden vuxit, kan komma att uppgå till betydande belopp, skulle härigenom kunna uppkomma en icke oväsentlig minskning i vattenfallsverkets framtida inkomster till förmån för de närmaste åren. Om vattenfallsstyrelsen vid beräkningen av avsättningarna till förnyelsefonden räknat med högre räntegottgörelse å förnyelsefondsmedlen än i verkligheten kommer att inflyta, är givetvis riktigast att omedelbart i motsvarande mån höja den likformiga delen av avsättningarna till fonden, och torde utredning härom böra igångsättas, därest sådan icke blir obehövlig på grund av övergång till systemet med konstant avsättning. Enligt vad jag inhämtat, lär emellertid utsikt finnas, att riksgäldskontoret kommer att lämna högre räntegottgörelse än hittills å mera stadigvarande placeringar av förnyelsefondsmedel. Berörda av vattenfallsstyrelsen framförda önskemål bör ses mot bakgrunden av styrelsens tidigare omnämnda framställning den 27 september 1924. Denna, som finnes refererad i betänkandet, utmynnar i en hemställan om bemyndigande för styrelsen »att investera 7,000,000 kronor av statens kraftverks förnyelsefonder i kraftverkens distributionsanläggningar med återbetalande av motsvarande belopp av förut beviljade anslagsmedel och att hos riksgäldskontoret lyfta nämnda belopp», vid vilken anordning kraftverken, enligt vad styrelsen åsyftat, skulle av sina driftinkomster tillgodoföra respektive förnyelsefonder en årlig ränta av 5 procent å sålunda i deras distributionsanläggningar investerade belopp av förnyelsefonderna. Denna framställning anser jag av skäl, som jag längre fram skall angiva, icke vara av natur att böra bifallas.

Avsättningens storlek.

Sakkunniga.

De sakkunniga, som utgått från, att såväl frågan om fondernas omslutning (objekten) som frågan om grunderna för avsättningarna skola bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning, hava icke ansett sig böra avgiva något förslag om storleken av de procenttal, efter vilka avsättning till förnyelsefond skall göras. Förslag härom anse de, att verken böra inkomma med till Kungl. Maj:t i samband med framläggande av plan till driftkostnadsstater. De sakkunniga

framhålla emellertid, att även för sådana egendomsobjekt, vilka förekomma vid samtliga verk, olika avsättningsprocent kunna vara berättigade med hänsyn till de skilda förhållandena vid verken. Vid avsättning syntes hänsyn även böra tagas till brand- och olycksfallsrisker, t. ex. större järnvägsolyckor, och borde för mötande av dylika risker ett lämpligt belopp årligen avsättas till vederbörande fond. Under förutsättning, att så sker, föreslå de sakkunniga, som förebragt utredning om, i vilken omfattning verkens egendom är försäkrad, att utgifter för försäkring av sådan egendom, för vilken avsättning till förnyelsefond äger rum, icke bör förekomma efter utgången av nu förefintliga, dylik egendom berörande försäkringsavtals giltighetstid.

Förevarande del av betänkandet avslutas med följande uttalande:

Skall ett affärsföretag bära sig, måste detsamma givetvis i första hand kunna betala ränta å det däri nedlagda kapitalet, framför allt det upplånade, och sedan därutöver lämna så stort överskott, att nödiga fondavsättningar årligen kunna göras. Består företaget av flera olikartade affärsgrenar, är det ej tillräckligt, att dessa villkor äro uppfyllda för vissa av dessa grenar, under det att andra gå med förlust. Denna förlust måste täckas av överskottet från de övriga. Tillämpas dessa principer på statens affärsdrivande verk, så följer därav, att den första fordran, som från statsfinansiell synpunkt bör uppställas på desammas skötsel, är att full ränta å det för verket upplånade kapitalet skall kunna inlevereras till statskontoret. Kan denna fordran icke uppfyllas, så kommer den avsättning, som göres till förnyelsefond, i grunden att helt eller delvis gäldas av skattemedel eller andra statsinkomster. Det kan då sättas i fråga, huruvida det är riktigt från statsfinansiell synpunkt att göra full avsättning till förnyelsefond åt verket, när detsamma ej är i stånd att erlägga full ränta å lånekapitalet. Under sådana förhållanden blir avsättningen till förnyelsefond en lämplighetsåtgärd, som i grunden är beroende av vad det statsfinansiella läget för tillfället kan medgiva.

I detta sammanhang anser jag mig böra hänvisa till den vid betänkandet fogade tabellen (Bil. A), utvisande under åren 1912—1923 verkställda avsättningar till förnyelsefonderna m. m. Enligt vad jag inhämtat utgjorde förnyelsefondernas storlek vid utgången av år 1924, statens järnvägars förnyelsefond 42,854,000 kronor, kraftverkens, kanalverkens och statens vattenfallsverks fastighetsförvaltnings fonder respektive 11,111,924 kronor 46 öre, 373,213 kronor 66 öre och 39,502 kronor 59 öre, telegrafverkets förnyelsefond 4,400,000 kronor samt postverkets förnyelsefond 1,345,083 kronor 99 öre.

Yttranden.

Riksräkenskapsverket har yttrat, att frågan om rätta storleken av avsättningarna till förnyelsefond vore ett spörsmål, som borde bedömas av fackmän. Om emellertid dessa avsättningar enligt den hittills följda normen befunnits eller komme att befinnas för stora, borde detta icke hava till följd, att de avsatta medlen användes för annat än sitt avsedda ändamål, utan i stället att avsättningarna minskades eller eventuellt temporärt upphörde, varigenom de till statsverket levererade överskotten ökades.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, som funnit sig kunna i stort sett biträda de sakkunnigas uttalanden och förslag, hava i likhet med de sakkunniga ansett det vara lämpligt, att verken i samband med framläggande av plan till

driftkostnadsstater inkomma till Kungl. Maj:t med förslag å de procenttal, efter vilka avsättning till förnyelsefond skall göras, och att således vissa avsättningsprocent ej fastställas att gälla tills vidare, utan att frågan om deras bestämmande kommer under förnyad omprövning varje år. Då ifrågavarande fonder enligt fullmäktiges mening måste anses hava stigit till belopp, som för bestridande av fondernas egentliga ändamål vore onödigt höga, hava fullmäktige ifrågasatt, huruvida ej procentsiffrorna borde nedbringas, varjämte det synts dem böra eftersträvas, att avsättningarna avvägdes så, att fonderna kunde fylla sitt egentliga ändamål och ej användas på annat sätt.

Förslaget, att avsättningsprocenten skulle så avvägas, att densamma jämväl komme att förslå till mötande av brand- och olycksfallsrisker, har *statskontoret* funnit välgrundat, och har förslaget jämväl av övriga myndigheter lämnats utan erinran. *Vattenfallsstyrelsen* anser dock, att i vissa av styrelsen uppräknade fall undantag från de i detta hänseende föreslagna stadgandena borde medgivas. *Järnvägsstyrelsen* anför, att då av tidigare erfarenhet att döma de materiella skador, som fonden i ifrågavarande hänseende kunde komma att få ersätta, sannolikt bleve små i förhållande till totala egendomsvärdet, ändringen icke syntes behöva föranleda någon ökning av nuvarande avsättningsprocent för statens järnvägar.

Med anledning av de sakkunnigas i motiveringen gjorda uttalande, att det kunde sättas i fråga, huruvida det vore riktigt från statsfinansiell synpunkt att göra full avsättning till förnyelsefond, när ett verk ej vore i stånd att erlägga full ränta å lånekapitalet, samt att avsättningen under sådana förhållanden bleve en lämplighetsåtgärd, som i grunden vore beroende av vad det statsfinansiella läget för tillfället kunde medgiva, påpekar *järnvägsstyrelsen*, att detta uttalande stode i bestämd strid mot styrelsens uppfattning, att avsättningen till förnyelsefond betydde en driftkostnad av samma realitet som t. ex. kostnaderna för förbrukning av materialier samt att, om affärsmässighet skulle eftersträvas i fråga om bokföringen, en nödvändig fordran vore, att den regelmässiga avsättningen i sin helhet bokfördes såsom utgift.

Även *statskontoret* har berört nämnda uttalande av de sakkunniga samt därvid yttrat:

»Avsättningen till förnyelsefond bör enligt statskontorets uppfattning betraktas som en lika befogad årskostnad som verkets övriga driftutgifter; den är avsedd att ersätta den minskning i värde, som tillgångarna under året undergått. Underlåtes avsättning och inlevereras till följd därav ett motsvarande belopp som överskott, innebär detta i realiteten en förbrukning av verkets kapital, som i sinom tid måste ersättas. Åtgärden skulle även vara ägnad att förvilla uppfattningen om verkets räntabilitet. Om de statsfinansiella förhållandena något år verkligen skulle nödvändiggöra ett inhiberande eller en minskning av avsättningen till ett verks förnyelsefond, bör enligt statskontorets mening detta föranleda, att det felande beloppet under de följande åren täckes genom extra avsättningar.»

Departementschefen. Det är givetvis svårt att göra ett uttalande om, huruvida de hittills företagna avsättningarna varit riktigt avvägda. Då det göres gällande, att för stora be-

lopp avsatts, synes man närmast syfta på avsättningarna till statens järnvägars förnyelsefond, vilken nått en avsevärd storlek. Fondens stora likvida belopp torde delvis förklaras av att en del av procentsatserna under kristidens senare del ökades i och för kompensation av penningens minskade köpkraft, vilket tillägg till procenttalen numera på något undantag när upphört, samt därav, att samtidigt på grund av de höga kostnaderna en stark återhållsamhet iakttogs, då det gällde att utföra förbättringsarbeten.

Att frågan om avsättningens storlek årligen bör underställas Kungl. Maj:ts prövning i samband med framläggande av planer till driftkostnadsstater är självklart, alldenstund avsättningen är en driftutgift, vilken synes böra betraktas som en lika befogad årskostnad som verkets övriga driftutgifter. Uträknandet av procenttalen bör givetvis verkställas med största möjliga omsorg och samvetsgrannhet. En alltför omständlig procedur torde dock med hänsyn till de oberäkneliga faktorer, som förut antytts, vara av föga värde. Såväl då verkens styrelser i sina planer till driftkostnadsstater för år 1927 angiva de procenttal, de funnit lämpliga, som då verksstyrelserna efter vunnen erfarenhet kunna finna ändring i samma tal påkallad, böra deras förslag motiveras. Därest procenttalen befinnas vara uträknade i enlighet med de för avsättning antagna grunderna, synas de i regel böra följas vid fastställandet av driftkostnadsstaterna. Vid bestämmandet av avsättningens storlek torde det dock understundom komma att visa sig lämpligt eller måhända nödvändigt att vidtaga vissa jämkningar i förslagen, särskilt med hänsyn till penningvärdets växlingar.

Förslaget om utfärdande av föreskrift, att utgifter för försäkring av sådan egendom, för vilken avsättning till förnyelsefond äger rum, icke må förekomma efter utgången av nu förefintliga, dylik egendom berörande försäkringsavtals giltighetstid, finner jag välgrundat. En föreskrift härom synes dock icke böra utesluta, att Kungl. Maj:t undantagsvis, därest särskilda skäl kunna påvisas, medgiver försäkring jämväl av viss sådan egendom.

Användning och placering av förnyelsefonds medel.

Efter att hava förklarat, att de sakkunniga med *användning* av förnyelse- *Sakkunniga.*
fondmedel avse varje operation, varigenom förnyelsefond varaktigt och oåterkalleligen minskas, samt med *placering* av dylika medel en operation, som gör denna minskning endast temporär, hava de sakkunniga ingått på frågan om de *ändamål, till vilka en förnyelsefond bör användas,* samt härom anfört:

Förnyelsefondmedel skola givetvis i främsta rummet användas för återställande i fullgott skick av objekt, vilkas brukbarhet i avsevärdare mån minskats *(ersättningsarbeten)*, samt till anskaffande av nya objekt i ersättning för utrangerade *(ersättningsanskaffning)*. Det synes även vara klart, att fondmedlen icke böra få användas till bestridande av det löpande underhållet. Postverkets förnyelsefond bör alltså icke vidare anlitas för underhåll av sistnämnda slag utan kostnaderna härför direkt påvila driften. Ofta torde det ej vara så lätt att draga gränsen mellan sådant underhåll och förnyelse. Vid tvekan härom bör man emellertid hålla fast vid, att endast mera omfattande arbeten skola be-

kostas av fondmedel. Kostnader för reparation av smärre objekt, exempelvis möbler, och för ersättande av ett större objekts förslitna delar med nya föremål, som representera en obetydlighet av objektets totalvärde, äro sålunda enligt de sakkunnigas mening icke av sådan natur, att de behöva belasta förnyelsefonderna.

Man frågar sig onekligen, huruvida med riktig grund för avsättning till förnyelsefond och oförändrad prisnivå någon större del av de medel, som avsättas, kunna väntas bliva disponibla för andra ändamål än ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar. Därvid må emellertid framhållas, dels att för ett flertal objekt, exempelvis lokomotiv, i regel endast ersättningsanskaffning bestrides med förnyelsefondmedel, dels ock, vad andra objekt angår, att man, vilken grund för avsättning, som än begagnas, med tanke på kostnaden för blivande ersättningsanskaffning uppenbarligen icke kan undgå att göra de årliga avsättningarna avsevärt större än kostnaden för de ersättningsarbeten, som under ett objekts användningstid tid efter annan påfordras.

För vidare klargörande av frågan hava de sakkunniga framdragit ett exempel rörande avsättningen för ett enstaka objekt, varefter de fortsätta:

Betraktar man en hel objektgrupp, bestående av vid olika tidpunkter anskaffade föremål, t. ex. statens järnvägars lokomotivpark, är det tydligt, att verket av denna grupps förnyelsefondmedel ofta kan disponera avsevärda belopp för andra ändamål än förnyelser samt att de kostnader för ersättningsarbeten och ersättningsanskaffning, som tid efter annan förekomma, lätt kunna täckas med de nya medel, som varje års avsättning ställer till förfogande. Ännu bättre går detta givetvis, om fonden omsluter en mängd objekt av olika slag, för vilka både anskaffningstiden och livslängden variera. Den omständigheten, att en mycket stor del av statens järnvägars, statens vattenfallsverks och telegrafverkets anläggningar äro relativt nya, skulle med hänsyn till, att avsättningarna till förnyelsefonderna för dessa anläggningar ej pågått särdeles länge, dock måhända kunna föranleda en förmodan, att fonderna icke komme att uppnå sådan storlek, att de i större omfattning kunde disponeras för annat än det med fonderna egentligen avsedda ändamålet, men då å andra sidan måste beaktas, att kraven på ersättningsarbeten äro väsentligt mindre vid nyare anläggningar än vid äldre samt att avsättning till förnyelsefond måste verkställas även för nya objekt, som ersatt utrangerade, ävensom för de med anlitande av lånemedel utförda nyanläggningar, som inom ett under utveckling varande verk nästan årligen tillkomma, synes man kunna förutsätta, att för en tid av några årtionden framåt förnyelsefondmedel till betydande belopp komma att bliva disponibla för andra ändamål än rena ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar.

För undvikande av att förnyelsefonderna erhålla betydligt större omfattning än storleken av de kostnader, som exempelvis för den närmaste 15-årsperioden erfordras för ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar, skulle kunna tänkas den utvägen, att bestämmelse meddelas därom, att, sedan vederbörande fond uppgått till visst belopp, avsättning till fonden skulle upphöra, till dess den nedgått under detta belopp. En sådan begränsning, för närvarande föreskriven för vissa kraftverk, anse sig de sakkunniga dock icke kunna förorda, emedan de icke kunnat finna några bärande skäl mot att i viss utsträckning använda fondens disponibla behållning till andra ändamål än förnyelse. Det synes de sakkunniga då vara bättre att ändra procentsatserna, om dessa visat sig vara för höga eller det statsfinansiella läget talar för lägre avsättning. *Under alla förhållanden måste dock fondmedlens användande till icke förnyelseändamål ske med stor urskiljning och under iakttagande av att fondens egentliga ändamål icke äventyras.* Därest vederbörande verk icke förses med alltför många och dyrbara nyanläggningar, kan ett jämviktsläge tänkas uppstå mellan avsättnin-

garna till förnyelsefond och behovet att använda denna för ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar. Sedan ett sådant jämviktsläge uppkommit, bör det icke få förekomma, att fondmedel användas till andra ändamål.

Med hänvisning till förfaringssättet vid enskilda affärsföretag uttala de sakkunniga, att till bekostande av *utvidgning* av redan bestående anläggningar, till bestridande av den merkostnad, som kan uppkomma därigenom, att ett nytt objekt är av avsevärt högre kapacitet eller kvalitet än det, som utrangerats, samt till sådana *nyanläggningar och nyanskaffningar*, som icke stå i omedelbart samband med slopning och vilka kunna beräknas bliva ekonomiskt bärkraftiga, böra förnyelsefondmedel, i den mån de kunna avvaras därtill, i första hand användas och först om dessa icke äro tillräckliga nya lånemedel. Något hinder att använda förnyelsefondmedel för *återbetalning av erhållna lånemedel* anse de icke heller föreligga, men hålla före, att ett användande av fondmedel för utvidgningar och därmed jämförliga ändamål bör hava företräde framför medlens användande till återbetalning av lånemedel. De sakkunniga understryka i detta sammanhang, att de i enlighet med den uppfattning, riksstatskommitterade och statskontoret samt vid skilda tillfällen riksräkenskapsverket och fullmäktige i riksgäldskontoret uttalat, anse, att direkt nedskrivning av det bokförda värdet hos tillgångar, uppkomna genom anslag av lånemedel, endast bör få ske i samband med en motsvarande minskning av verkets skuld.

De sakkunniga hava meddelat, att enighet mellan verkens representanter råder därom, att förnyelsefondernas egentliga uppgift är att lämna medel till ersättningsarbeten och ersättningsanskaffning, samt att de sakkunnigas uppfattning om den ytterligare användning av fonderna, som vid uppkommen, avsevärdare behållning hos desamma må ifrågakomma, delas av statens järnvägars, telegrafverkets och postverkets representanter. Beträffande den ställning, statens vattenfallsverks representant intagit till sistnämnda fråga, anföra de sakkunniga:

Från vattenfallsstyrelsens sida har föreslagits, att uttrycket *användning* av förnyelsefondmedel skulle brukas endast i fråga om förnyelse av en anläggning eller anläggningsdel, i förnyelse därvid även inbegripet en mindre teknisk förändring eller en mindre ökning av kapaciteten. Däremot skulle enligt styrelsens mening *placering* av fondmedel anses äga rum, när desamma investerades i driftfärdiga anläggningar m. m., likaväl som när de deponerades hos riksgäldskontoret. Skillnaden mellan användning och placering vore därvid, att *placerade* medel alltjämt inginge i förnyelsefondens tillgångar, under det att *använda* medel ur denna synpunkt vore att anse som förbrukade och därför skulle bortföras från fondens tillgångar. Härom hade styrelsens representant, som närmast haft förhållandena vid kraftverken för ögonen, framhållit följande: För att ernå konstant annuitet, vartill vattenfallsstyrelsen syftade med sin norm för avsättning till förnyelsefond, måste antingen fondens tillgångar göras räntebärande på ett eller annat sätt eller också det räntepliktiga kapitalet minskas genom återbetalning av låneanslag. På grund av att förnyelsefondens behållna medel således måste förräntas, vore det lämpligt, att placeringen av fondens medel skedde på sådant sätt, att den därå belöpande räntan kunde upptagas bland årets driftkostnader och icke behövde påföras ett anläggningskonto. Därför borde vid ett affärsverk, som omfattade mer än en rörelsegren, medlen om möjligt placeras i *driftfärdiga* anläggningar, driftinventarier samt kontors- och bostadsfastigheter eller likartade ändamål. Då vid statens vattenfallsverk rö-

relsekapitalet delvis användes för anskaffning av materialier för nyanläggningar, borde förnyelsefondens medel helst icke placeras som rörelsekapital, avsett för sådan användning. Vid sålunda förordad placering borde av för anläggningarna beviljade lånemedel återbetalas ett belopp, i storlek motsvarande de förnyelsefondmedel, som placerades i anläggningarna.

De sakkunniga framhålla, att vad sålunda anförts i huvudsak överensstämmer med den åsikt, som kommit till uttryck i vattenfallsstyrelsens förut omnämnda framställning om bemyndigande att med återlämnande av 7,000,000 kronor av tidigare till distributionsanläggningar beviljade anslag av lånemedel investera 7,000,000 kronor av kraftverkens förnyelsefonder i dessa anläggningar. Om berörda hemställan anföra de sakkunniga, att densamma i själva verket icke innebär något annat än ett användande av förnyelsefondmedel för återbetalning av erhållna lån. Ett bifall till denna hemställan stode således ej på annat sätt i strid mot de sakkunnigas uppfattning om sättet för användande av förnyelsefonds överskottsmedel, än att dylika medel enligt de sakkunnigas åsikt företrädesvis borde användas till utvidgningar och nyanläggningar.

För att likformighet i användningen av de olika verkens förnyelsefonder i görligaste mån skall kunna nås, hava de sakkunniga funnit erforderligt, *att det må ankomma på Kungl. Maj:t och i vissa fall jämväl på riksdagen att bestämma om fondmedlens användande.* I anslutning härtill hava de hemställt, att verken skola i slutet av varje år till Kungl. Maj:t inlämna förslag om fondmedels disponerande för det kommande året, samt meddelat anvisningar angående uppställningen av dessa förslag. I fråga om egentliga ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar skulle Kungl. Maj:t av förnyelsefondmedel ställa till verkens förfogande dels vissa belopp för i förslagen särskilt uppgivna större arbeten och anskaffningar och dels klumpsummor för mindre sådana. För övriga angivna fall skulle användning av förnyelsefondmedel ej få äga rum med mindre Kungl. Maj:t därtill lämnat medgivande. Därest kostnaden delvis vore avsedd att bestridas av anslagsmedel, skulle frågan om fondmedlens användning liksom hittills anmälas hos riksdagen, och borde även frågor om användning av fondmedel för återbetalning av erhållna anslag givetvis prövas av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Beträffande *förnyelsefondernas placering* omnämna de sakkunniga, att, i den mån till förnyelsefond avsatta medel icke omedelbart behövt komma till användning för ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar eller, vad statens järnvägar angår, disponerats för arbeten och anskaffningar, som i och för sig inneburit en kapitalökning, medlen med undantag för större delen av kraftverkens fonder, vilken är deponerad i riksgäldskontoret, fått tjäna som rörelsekapital. Medlens nedläggande i verkens rörelser har skett automatiskt i och med avsättning till fonderna.

För undvikande av anslag till förlag eller för åstadkommande av begränsning i sådana anslag ävensom med hänsyn till önskvärdheten av att vid bekostande av förnyelser hava bekväm tillgång till förnyelsefondmedel är det enligt de sakkunnigas mening önskligt att låta verken placera sådana medel till lämpligt belopp såsom rörelsekapital.

Skulle en fond utöver de belopp, som erfordrades för rörelsen, innehålla yt-

terligare medel, som ej behövde komma till omedelbar användning för ersättningsarbeten, anläggningar och anskaffningar och ej heller ansåges böra användas för återbetalning av lån, anse de sakkunniga övervägande skäl tala för, att dessa medel insättas i riksgäldskontoret för minskande av kontorets behov av upplåning, därvid riksgäldskontoret skulle gottgöra ränta å dessa medel. För statens vattenfallsverks räkning hava föreskrifter i sådant hänseende redan meddelats genom förut omnämnda brev den 21 januari 1916, varvid tillika stadgats, att då sålunda till riksgäldskontoret överlämnade medel av styrelsen behövde för därmed avsett ändamål användas, styrelsen skulle hos Kungl. Maj:t göra framställning om tillstånd till lyftande av erforderligt belopp. Liknande bestämmelser borde meddelas beträffande de övriga verken, dock att om vid deposition hos riksgäldskontoret tidpunkten för det deponerade beloppets lyftande kunnat angivas, generellt medgivande borde kunna lämnas verken att utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t lyfta detta belopp.

Enligt de sakkunnigas åsikt böra några detaljerade föreskrifter icke lämnas beträffande *bokföringen* av förnyelsefonderna, utan bör det ankomma på vederbörande styrelse att bestämma, huru denna bokföring bör ordnas. De sakkunniga framhålla, att härvid givetvis bör tillses, att kännedom alltid må kunna erhållas om förnyelsefonds disponibla behållning samt om storleken av de förnyelsefondmedel, som använts till nyanläggningar eller nyanskaffningar.

I betänkandet omnämnes slutligen, att vid de sakkunnigas överläggningar med verkens representanter fråga uppkommit att utbyta namnet förnyelsefond mot förnyelsekonto eller värdeminskningskonto. Såsom skäl härför har anförts, att förnyelsefonden icke vore något skuldkonto eller något kapitalkonto över huvud utan tillhörde tillgångskontona. Den utgjorde ett samlingskonto för de subtraktiva poster, som skulle erfordras å respektive tillgångskonton för att desamma skulle på samma gång visa respektive tillgångars ursprungliga värden och deras värden vid bokföringstidpunkten. Detta samlingskonto kunde alltså sägas redovisa vissa fiktiva tillgångar av negativt värde. Beteckningen förnyelsekonto eller värdeminskningskonto vore därför lämpligare än den nu använda, då ordet fond ovillkorligen förde tanken på kapital.

Med anledning härav uttala de sakkunniga, att ehuru, då nu särskilda grunder skulle utfärdas angående avsättning till förnyelsefond samt om fondmedlens användning och placering, något missförstånd om fondens natur ej syntes behöva uppstå, det med hänsyn till berörda påpekande måhända borde tagas under övervägande, huruvida det icke vore lämpligt att utbyta det gamla namnet mot benämningen *förnyelsekonto*.

Utlåtanden.

I de utlåtanden, som avgivits av *generalpoststyrelsen* och *telegrafstyrelsen*, har någon erinran icke framställts mot de sakkunnigas förslag till grunder för användning och placering av förnyelsefondernas medel, och har *järnvägsstyrelsen* i sitt utlåtande tillstyrkt utfärdandet av bestämmelser i anslutning till dessa förslag. *Vattenfallsstyrelsen* har framhållit, bland annat, att det ej syntes föreligga några särskilda skäl för att, såsom de sakkunniga föreslagit, fråntaga verksstyrelserna deras nuvarande befogenhet att utan att underställa ärendet Kungl. Maj:t besluta om förnyelsefondernas användning för rena ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar. Styrelsen anser dylik underställning

böra äga rum endast i frågor angående användande av förnyelsefondmedel för andra ändamål, såsom nyanläggningar och återbetalning av lån.

Statskontoret har framhållit, att ett begagnande av förnyelsefondmedel i och för nya anläggningar eller för återbetalning av lånemedel, vilket de sakkunniga rubricerat som användning, icke minskade fonden, men väl de tillgängliga medlen, samt yttrar vidare:

»Såsom de sakkunniga framhålla, torde, i varje fall under åtskilliga år framåt, betydande belopp förnyelsefondmedel bliva disponibla för andra ändamål än ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar. Det ligger då närmast till hands och överensstämmer även med vad som brukas i enskild affärsverksamhet, att medlen komma till användning i det egna verket — förutom självfallet såsom rörelsekapital — för utvidgningar eller för utlösen av det främmande kapitalet, d. v. s. för återbetalning av erhållna statsanslag. Mot att förnyelsefondens medel sålunda bindas torde icke vara något att erinra, endast det icke sker i sådan utsträckning, att fonden blir ur stånd att fylla sitt egentliga ändamål. Rörelsekapitalet tjänstgör ju här i viss mån som regulator, även om ett starkare anlitande av de i detta ingående förnyelsefondmedel kan nödvändiggöra anskaffning av nytt rörelsekapital.

Från vattenfallsstyrelsen föreligger nu en framställning om bemyndigande att, med återlämnande av 7 miljoner kronor av beviljade lånemedel till distributionsanläggningar, investera motsvarande belopp av kraftverkens förnyelsefonder i dessa anläggningar. Det belopp förnyelsefondmedel, som föreslås skola fast bindas, är onekligen högt i förhållande till fondernas storlek, men å andra sidan äro kraftverken jämförelsevis nya anläggningar och fonderna stadda i stark tillväxt genom de årliga avsättningarna. I likhet med de sakkunniga vill statskontoret därför icke motsätta sig bifall till vattenfallsstyrelsens hemställan.

Bestämmanderätten över förnyelsefondernas medel skulle enligt de sakkunnigas förslag tillhöra Kungl. Maj:t eller Kungl. Maj:t och riksdagen. Vad sålunda föreslagits synes i det hela väl motiverat, men får statskontoret i ett avseende anmäla viss tvekan. Därest för nyanläggning eller nyanskaffning förutom förnyelsefondmedel jämväl anslagsmedel äro avsedda att komma till användning — liksom självfallet, då endast anslagsmedel ifrågakomma — skulle ärendet hänskjutas till riksdagen. Däremot skulle det ankomma på Kungl. Maj:t ensam att besluta rörande nyanläggningar och nyanskaffningar, som skulle bekostas av enbart förnyelsefondmedel. Enligt ämbetsverkets åsikt torde det dock vara anläggningens eller anskaffningens karaktär, som borde vara avgörande i frågan, vem det bör tillkomma att bestämma, huruvida den skall komma till stånd, och icke arten av de statsmedel, med vilka den skall bekostas. Å andra sidan må dock framhållas, att det under vissa förhållanden, till exempel vid inträffande högtrafik vid järnvägarna, kan vara fördelaktligt, att medel jämväl till sådana ändamål kunna av Kungl. Maj:t ställas till ett verks förfogande utan den tidsutdräkt, som hänskjutandet till riksdagen kan innebära.

Vad de sakkunniga anfört och hemställt rörande placering av förnyelsefondernas medel har icke givit statskontoret anledning till erinran.»

Riksräkenskapsverket har i sitt utlåtande anfört:

»Av betänkandet har riksräkenskapsverket fått den uppfattningen, att de sakkunniga, i vad deras förslag berör budgettekniken, avse att med tillämpning av principerna för 1911 års budgetreform så mycket som möjligt minska

behovet för riksgäldskontoret att för upplåning vända sig till den allmänna lånemarknaden. Då detta även för riksräkenskapsverket framstår såsom synnerligen eftersträvansvärt, stå de ändringar i de sakkunnigas förslag, som riksräkenskapsverket vill föreslå, i god överensstämmelse med de sakkunnigas syfte.

Förnyelsefonden är, liksom t. ex. varje försäkringsfond, en verklig fond, vars konto är ett skuldkonto, och den kan själv betraktas som ett slags försäkringsfond. Såsom sådan har den till försäkringsföremål de anläggningar, maskiner o. s. v., för vilka avsättning göres; och risken, att dessa skola bliva för sitt ändamål odugliga, avlyftes genom avsättningen från den egentliga affärsfonden och lägges på förnyelsefonden.

Egenskapen att vara av försäkringsfonds natur delar förnyelsefonden med de pensionsfonder, som ävenledes finnas och bokföras hos kommunikationsverken. Den olikhet råder dock, att affärsverkets styrelse gentemot pensionsfonderna endast är förvaltare; de pensionsförsäkrade kunna själva tillvarataga sina intressen. Men för förnyelsefonden är vederbörande verksstyrelse på en gång fondförvaltare och representant för försäkringsobjekten.»

Efter att därpå hava framhållit, hurusom de sakkunniga förutsatt, att förnyelsefondmedel till betydande belopp komme att bliva disponibla för andra ändamål än rena ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar, anför riksräkenskapsverket med hänsyftning härpå följande:

»Detta är samma tankegång, som givit banker och försäkringsbolag anledning att hålla kontant tillgänglig endast en del av de belopp, som de möjligen kunna bliva skyldiga att inom kort tid utbetala. Det är dock därvid den skillnaden, att beträffande bankernas skulder på de olika inlåningsräkningarna och försäkringsbolagens skulder enligt försäkringsfonderna även mera fast placerade medel, som motsvara skulderna, kunna genom försäljning av obligationer eller belåning av inteckningar göras likvida. Men för statens affärsverk får man icke räkna med den utvägen att försälja eller inteckna vissa av deras anläggningar eller andra tillhörigheter.

Den viktigaste anmärkningen mot det av de sakkunniga förordade förfaringssättet är emellertid, att avsteget från förnyelsefondernas princip ofelbart leder till åsidosättande av den grundprincip för budgetreformen, att för vart och ett av statens affärsdrivande verk hela den för året avsedda kapitalökningen upptages i riksstaten såsom anslag (se riksstatskommitterades betänkande sid. 47). Om nämligen, såsom de sakkunniga föreslå (sid 41—42), förnyelsefondmedel, i den utsträckning det kan ske med hänsyn till förnyelsefondernas egentliga uppgift att bekosta ersättningsarbeten och ersättningsanskaffning, jämväl må användas till bekostande av utvidgning av redan bestående anläggningar, till bestridande av den merkostnad, som kan uppkomma därigenom, att ett nytt objekt är av avsevärt högre kapacitet eller kvalitet än det, som utrangerats, till sådana nyanläggningar och nyanskaffningar, som icke stå i omedelbart samband med slopning, och vilka kunna beräknas bliva ekonomiskt bärkraftiga, så kan det visserligen sägas, att det icke är vederbörande verk utan dess förnyelsefond, som är ägare av de nyvunna värdena — i och för sig en oegentlighet i synnerhet om vad som vunnits består i en ökning av verkets föregående anläggningars värden — men i verkligheten erhåller därigenom verket en kapitalökning, utan att riksdagen blivit hörd i frågan, huruvida och till vilket ändamål kapitalökning borde beviljas, eller i frågan, huruvida lånemedel eller andra medel borde användas, och utan att ökningen kommer till synes i bokföringen. Före budgetreformen fingo affärsverken använda någon del av årsavkastningen för att därmed öka sitt kapital. Till detta system, varpå

riksstatskommitterade ville göra slut, skulle man enligt de sakkunnigas förslag återvända. —

Sedan den reform, som kommitterades förslag innebar, år 1911 blivit genomförd, kan man icke längre såsom förut tala om lån från riksgäldskontoret till något av statens affärsdrivande verk, ej heller om verkets skuld. Ställningen är nu den, att allt affärsverkens kapital, även de delar, som förut haft karaktär av skuld, är att anse såsom lämnat av staten på samma sätt som aktiekapitalet i ett aktiebolag är lämnat av aktieägarna. Och vare sig det sålunda överlämnade kapitalet ursprungligen kommit i statens ägo såsom naturatillgång eller genom upplåning eller på annat sätt, skola affärsverken för framtiden förbliva i orubbad besittning, var och en av sitt kapital, vilket icke skall återbetalas eller amorteras. De skulder, staten funnit sig behöva göra genom sitt riksgäldskontor, amorterar den genom anslag. Den amorteringen avser emellertid statsskulden i dess helhet och sker med användning av alla statsverkets verkliga inkomster. Med den hava således affärsverken intet direkt att skaffa. Men å andra sidan förväntar staten av dem skälig avkastning av hela det kapital, som ställts till deras förfogande, vare sig det härrör av lånemedel eller ej.»

I anslutning härtill avstyrker ämbetsverket vattenfallsstyrelsens hemställan om bemyndigande att med återlämnande av 7,000,000 kronor av tidigare till distributionsanläggningar beviljade anslag investera 7,000,000 kronor av kraftverkens förnyelsefonder i dessa anläggningar samt anför vidare:

»När de sakkunniga förorda såsom önsklig återbetalning av viss del av affärsverks kapital, är motivet för dem tydligen att underlätta uppgiften för riksgäldskontoret att tillgodose de statsbehov, för vilka upplåning skall användas. Detta mål vinnes emellertid även, om det föreskrives, att förnyelsefonden skall överlämnas till riksgäldskontoret till förvaltning och förräntning, såsom för närvarande sker vid vattenfallsverket. De enda förnyelsefondmedel, som skulle kunna komma i fråga till återbetalning, äro ju sådana, för vilka stor sannolikhet föreligger, att de icke på länge skola behövas för förnyelsefondens egentliga ändamål. Riksgäldskontoret kan således få varaktigt behålla dem och har därigenom erhållit ett lån utan tävlan på lånemarknaden och utan upplåningskostnader. För riksgäldskontoret, som ständigt har att tänka på upptagandet av nya lån, bör en dylik anordning vara likvärdig med erhållandet av medel till amortering av statsskulden.

Detta sätt, som icke står i strid med budgetreformens principer, har även den fördelen, att förnyelsefonden kommer att förvaltas av ett annat verk än det, som besitter de föremål, vilkas ersättande förnyelsefonden skall garantera. Riksgäldskontoret kommer att fungera som en försäkringsanstalt, i vilken affärsverken försäkra vissa risker. I denna egenskap är riksgäldskontoret att föredraga framför affärsverken själva även ur den synpunkten, att riksgäldskontoret bättre än dessa verk kan med anlitande av sin upplåningsrätt tillse, att likvida medel finnas tillgängliga vid behov, fastän de varit placerade under lika goda räntevillkor, som fast placering medgiver.

Då den anordning, som riksräkenskapsverket nu förordat, givetvis innebär betydande fördelar även för riksgäldskontoret såsom lånsökare, antager riksräkenskapsverket, att från riksgäldskontorets sida icke kan göras någon invändning mot förslaget. Och då fråga om utbetalning från den av riksgäldskontoret förvaltade förnyelsefonden endast kan uppstå för bekostande av ersättningsarbeten och ersättningsanskaffning, vilkas befogenhet väl bör kunna objektivt ådagaläggas, torde särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t för utbetalningen ej erfordras.»

Riksräkenskapsverkets utlåtande, vari vidare förordas, att, i den mån medel av de pensionsfonder, kommunikationsverken hade under sin förvaltning, bleve lediga till användning såsom rörelsekapital, förnyelsefondernas medel borde frigöras från att tjäna som rörelsekapital, utmynnar i en hemställan,

att förnyelsefondmedel endast må användas till att bekosta ersättningsarbeten och ersättningsanskaffning och att, där sådana medel blivit använda för annat ändamål, t. ex. såsom rörelsekapital, de snarast möjligt frigöras från sådan placering;

att vad av sådana medel icke omedelbart erfordras till ersättningsarbeten och ersättningsanskaffning må överlämnas till riksgäldskontoret för förvaltning, och

att det må ankomma på vederbörande verks styrelse att, då behov av ersättningsarbeten eller ersättningsanskaffning uppkommer, med specificerad uppgift härom hos riksgäldskontoret rekvirera erforderliga medel.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka, såsom tidigare omnämnts, ansett det böra eftersträvas, att avsättningarna avvägdes så, att fonderna kunde fylla sitt egentliga ändamål och ej användes på annat sätt, hava därefter uttalat, att då emellertid för närvarande betydande överskott syntes finnas, bl. a. av den anledningen att numera förnyelse kunde ske till betydligt lägre pris än anskaffningsvärdena, varå avsättningsprocenten beräknats, samt avsättningarna ej heller för framtiden syntes kunna begränsas så, att ej överskott understundom kunde uppstå, bestämmelser måste finnas rörande användning av sådant överskott. I detta avseende hava fullmäktige i stort sett ej något att erinra mot vad de sakkunniga föreslagit, dock att det synts fullmäktige, att riksdagens medgivande borde inhämtas jämväl i de fall, då uteslutande förnyelsefondmedel skulle tagas i anspråk för nyanläggningar och nyanskaffningar, som ej stode i omedelbart samband med slopning, eller för ersättningsarbeten eller ersättningsanskaffningar, som även innefattade en utvidgning etc. Fullmäktige hava vidare uttalat sin anslutning till vad de sakkunniga uttalat och föreslagit i fråga om placering av förnyelsefondmedel, i den mån dessa ej omedelbart behövde komma till användning för ersättningsarbeten, anläggningar och anskaffningar. Fullmäktige förorda, att rörande förnyelsefondmedels placerande i riksgäldskontoret enahanda bestämmelser utfärdas för övriga affärsdrivande verk som de, vilka sedan år 1916 gälla för statens vattenfallsverk.

I spörsmålet, huruvida *benämningen* förnyelsefond bör ändras, hava uttalanden gjorts av generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och statskontoret. Generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen och statskontoret förorda, att namnet utbytes mot förnyelsekonto, sistnämnda verk under motivering att benämningen fond i detta fall synes i viss mån oegentlig och ägnad att vilseleda.

Vattenfallsstyrelsen har i denna fråga anfört:

»Då ett *samtidigt* utbyte av alla förslitna eller föråldrade delar icke i realiteten kan ifrågasättas, behöva aldrig förnyelsefondens medel fullständigt tagas i anspråk, utan fonden kommer att innehålla ett konstant överskott utöver vad som erfordras för *utjämnande* av förnyelsekostnaderna. Detta förhållande förbises emellertid ofta. Vattenfallsstyrelsen tror, att anledningarna till miss-

förstånd skola bliva färre, om man utbyter ordet förnyelsefond mot någon av benämningarna *slitningsfond, fond för värdeminskning genom slitning* eller *teknisk värdeminskningsfond.* Att enbart använda ordet 'värdeminskningsfond' torde vara mindre lämpligt, då detta kan föranleda det misstaget, att fonden avser att utjämna variationer i anläggningarnas värde med hänsyn till fluktuationer i penningvärdet.»

Departementschefen. Man torde kunna utgå från att, vilken grund för avsättning som än tillämpas, av förnyelsefondernas medel åtminstone tidvis komma att finnas sådana, som icke omedelbart behöva förbrukas för ersättningsarbeten och ersättningsanskaffning. Den tanken ligger då nära till hands, att man för undvikande av nya anslag bör få disponera en del av dessa medel för andra ändamål inom verken. Huvudsakligen på de budgettekniska skäl, riksräkenskapsverket andragit, ansluter jag mig emellertid i princip till den meningen, att förnyelsefondmedel böra, där ej särskilda skäl annat föranleda, avses för ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar och att avsättningarna till fonderna böra med hänsyn härtill avvägas utan att någon bestämd maximigräns för fondernas storlek uppställes. Jag erinrar även i detta sammanhang om de uttalanden, vilka av såväl överrevisorerna vid statens järnvägar och statsrevisorerna i deras berättelser för år 1922 som ock av statsutskottet vid 1924 års riksdag blivit gjorda om vikten av, att skillnaden mellan nyanläggningar och ersättningsarbeten upprätthålles.

Emellertid finnas betydande svårigheter att i tillämpningen avgöra, vad som är att hänföra under begreppen ersättningsarbete och ersättningsanskaffning. Dessa svårigheter föranledas särskilt av de förändringar, som olika egendomsobjekt — byggnader och anläggningar, inventarier och materiel av skilda slag — i mån av utvecklingen måste undergå och vilka förändringar ofta kunna beröra ej endast objektens typ och beskaffenhet i övrigt utan även anskaffningsvärden eller kostnaderna för objektens iståndsättande. Av praktiska skäl vore det synnerligen olägligt, att vid dylika förändringar, i den mån objekt av högre kapacitet eller värde tillfördes verken, förnyelsefondernas användning helt skulle uteslutas. Det torde därför vara nödvändigt, att åt begreppen ersättningsarbete och ersättningsanskaffning ej gives en alltför snäv tolkning. I anslutning till vad de sakkunniga uttalat anser jag sålunda, att vid ersättande av den värdeminskning å verkens egendom, som åstadkommes genom förslitning och ålder, jämväl sådana anordningar, som, utan att innefatta direkt utvidgning, befinnas nödiga för åstadkommande av en med hänsyn till den tekniska utvecklingen och tidens behov erforderlig höjning av kvaliteten, varav kan följa någon ökning av kapaciteten, böra, därest ej särskilda omständigheter tala för ett annat betraktelsesätt, hänföras till ersättningsarbete eller ersättningsanskaffning. Om vid anskaffande av ett objekt, som skall ersätta ett utrangerat föremål, det finnes välbetänkt att välja ett föremål av helt ny och för vid utrangeringen rådande förhållanden lämpligare typ, torde man också, även om kostnaden härför är större än inköpspriset för ett objekt av den typ, det utrangerade representerar, i allmänhet ej böra ställa sig avvisande mot att låta hela anskaffningskostnaden bestridas av förnyelsefondmedel. Att märka är därvid, att i ett annat fall kostnaden för ett föremål av ny typ måhända ställer

sig lägre än den ursprungliga anskaffningskostnaden. I avseende å särskilt vissa grupper inventarier, i den mån avsättning till förnyelsefonderna härför skulle äga rum, lärer det för övrigt vid fondernas användning huvudsakligen komma an på, att de olika gruppernas totalvärden upprätthållas.

En viss tvekan synes vidare kunna råda beträffande sådana fall, då det finnes ekonomiskt framsynt att i samband med ett ersättningsarbete företaga utvidgning av den anläggning, varå arbetet verkställes. För så vitt en sådan utvidgning är av mindre omfattning, synes det mig vara praktiskt och nära överensstämmande med förnyelsefondernas syfte, om denna utvidgning må kunna innefattas i ersättningsarbetet och alltså bekostas av förnyelsefondmedel.

De sakkunniga hava föreslagit, att frågan om fondmedlens användning även för ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning, därvid dock beträffande mängden av mindre arbeten endast klumpsummor skulle av Kungl. Maj:t ställas till förfogande. Då särskilt med hänsyn till den tolkning, jag ansett böra givas åt begreppen ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar, gränsfall ofta kunna uppstå, vid vilka det kan vara svårt att avgöra, huruvida en kostnad är av natur att böra gäldas med förnyelsefondmedel, ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag i denna del, helst därmed skulle vinnas ett mera likformigt förfaringssätt för fondmedlens disposition vid de olika verken och någon nämnvärd ökning i arbetet eller svårigheter överhuvud taget ej skulle föranledas av den föreslagna anordningen. Jag delar även de sakkunnigas uppfattning, att när frågan gäller direkt utvidgning av en anläggning, förslaget om fondmedlens användning härför bör i varje särskilt fall underställas Kungl. Maj:t.

Såsom de sakkunniga framhållit, hava förnyelsefondmedel under de senaste åren i vissa fall disponerats jämväl för andra ändamål än ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar i den mening, som i det föregående inlagts i dessa begrepp. Därest av särskilda skäl — såsom att betydande överskott av förnyelsefondmedel finnas — en dylik disposition av dessa medel anses böra i framtiden ifrågakomma, bör sådant givetvis ej få ske utan att Kungl. Maj:t därtill meddelat tillstånd. I allmänhet lärer Kungl. Maj:t ej underlåta att dessförinnan i frågan inhämta riksdagens medgivande. Så torde sålunda bliva fallet, därest det anses önskvärt att vid ersättande av värdeminskningen hos en anläggning direkt utvidga denna, men tvekan råder beträffande något i samband med arbetets utförande stående spörsmål exempelvis av sådan anledning, att man funnit det ej vara fullt klart, huruvida anläggningen bör bibehållas på den gamla platsen eller erhålla i viss mån förändrad karaktär. Riksdagens medgivande torde jämväl böra inhämtas, om kostnaderna för ett utvidgningsarbete eller merkostnaderna för anskaffande av objekt av ny typ äro betydande. Om det skulle befinnas ändamålsenligt att anlita en förnyelsefonds överskottsmedel för nyanläggningar och nyanskaffningar, som icke stå i samband med slopning, bör självfallet även en sådan fråga underställas riksdagen.

Därest för arbete eller anskaffning förutom förnyelsefondmedel jämväl anslagsmedel äro avsedda att komma till användning, bör förslaget om fondmed-

lens användning i likhet med vad hittills ägt rum anmälas för riksdagen i samband med anslagsäskandet.

De fondmedel, som icke omedelbart behöva anlitas för fyllande av fondernas egentliga uppgift, synas lämpligen böra erhålla av de sakkunniga förordad placering, d. v. s. tjäna såsom rörelsekapital, i den mån så anses erforderligt, samt till återstående del mot räntegottgörelse deponeras i riksgäldskontoret för minskande av kontorets behov av upplåning. Beträffande förnyelsefondmedels placerande i riksgäldskontoret torde med anledning härav för ifrågavarande verk böra utfärdas bestämmelser av innebörd som de sakkunniga föreslagit. I detta sammanhang må framhållas, att den ränta, som verken efter med riksgäldskontoret träffade överenskommelser om räntefot skulle uppbära å hos riksgäldskontoret deponerade förnyelsefondmedel, icke bör direkt gottskrivas vederbörande förnyelsefond utan ingå bland verkens driftinkomster.

Såsom tidigare omnämnts, har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om bemyndigande att med återlämnande av 7,000,000 kronor av tidigare beviljade anslag till distributionsanläggningar investera motsvarande belopp av kraftverkens förnyelsefonder i dessa anläggningar. Syftet med denna framställning är huvudsakligen att kunna ernå en ökning i förnyelsefondernas ränteavkastning och tillika bereda möjlighet att, om så befinnes lämpligt, lämna ökade anslag till kraftledningslånefonden för utlåning till distributionsföreningarna. Riksräkenskapsverket har avstyrkt denna framställning på den grund, att en återbetalning av kommunikationsverken lämnade anslag skulle stå i strid mot budgetreformens principer. Oavsett huru härmed förhåller sig, torde redan av min förut angivna ståndpunkt rörande förnyelsefonderna framgå, att ett anlitande av dessa fonders överskottsmedel för återbetalning av dylik beskaffenhet ej står i överensstämmelse med fondernas egentliga uppgift och avsedda användning. Därest distributionsföretag, som äro anslutna till statens kraftverk, av särskilda orsaker skulle vara i trängande behov att skyndsamt erhålla ekonomiskt stöd, torde däremot hinder ej böra möta för vattenfallsstyrelsen att med Kungl. Maj:ts tillstånd i varje särskilt fall disponera någon del av de till kraftverken hörande förnyelsefondernas överskottsmedel för direkt utlåning mot ränta till dylika företag, varvid givetvis tillfredsställande säkerhet skulle fordras.

Vad slutligen angår de framställda önskemålen om utbyte av beteckningen förnyelsefond mot annat ord, anser jag, särskilt som olika åsikter uttalats om, vilket namn borde ersätta det nu begagnade, skäl ej förefinnas att ändra den vedertagna benämningen.

Sammanfattning.

De bestämmelser, jag sålunda förordat i fråga om förnyelsefonderna, hava följande innebörd:

Beträffande avsättning till förnyelsefond skulle Kungl. Maj:t

dels förklara, att statens järnvägars, statens vattenfallsverks, telegrafverkets och postverkets förnyelsefonder skola omfatta alla verken tillhörande objekt, vilkas värden ingå bland de bokförda tillgångarna, med följande undantag, nämligen sådana föremål, som icke undergå värdeminskning, egendom, vilken

genom löpande underhåll uppehålles i sitt fulla värde, inventarier, i den mån deras fulla värde anses böra upprätthållas med anlitande av enbart driftmedel, samt objekt, som finnas i förråd eller eljest redovisas under rubriken förlagsmedel;

dels föreskriva, att utgifter för försäkring av sådan egendom, för vilken avsättning till förnyelsefond äger rum, icke må förekomma efter utgången av nu förefintliga, dylik egendom berörande försäkringsavtals giltighetstid;

dels och i fråga om grunderna för avsättning till förnyelsefond bestämma, att de beräkningar angående avsättning till sådan fond, som verkställas inom dessa verk, skola företagas på grundval av,

att avsättning äger rum med vissa procent av vederbörande objekts bokförda värde och så avväges, att den totala avsättningen för ett objekt kan vid detsammas utrangering täcka slopningskostnaden,

att, vad angår statens järnvägar, telegraf- och postverken samt statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning, *kollektiv avsättning* verkställes, vilket innebär, att avsättningen sker gruppvis och på sådant sätt, att för samtliga föremål inom en objektgrupp en klumpsumma avsättes,

att, vad kraftverken beträffar, *individuell avsättning* tillämpas, innebärande, att särskild avsättning sker för varje i en och samma anläggning ingående objekt eller objektgrupp,

att, vad angår kanalverken, det må ankomma på vattenfallsstyrelsen att bestämma, huruvida kollektiv eller individuell avsättning skall tillämpas,

att vid statens järnvägar, telegraf- och postverken samt statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning *konstant avsättning* äger rum, innefattande att avsättningen för ett objekt eller en objektgrupp blir jämnt fördelad på de olika åren,

att vid kraftverken och kanalverken användes metoden med *stigande avsättning*, enligt vilken metod till den procentiska avsättningen årligen lägges ett belopp, motsvarande ränteavkastningen å fondens kapitalbehållning, dock allenast intill dess en övergång till metoden med konstant avsättning lämpligen kan genomföras, samt vidare,

att lämpligt belopp avsättes för mötande av brand- och olycksfallsrisker och att hänsyn härtill tages vid procenttalens avvägande.

I och för bedömande av den erforderliga storleken av de årliga avsättningarna till förnyelsefond skulle styrelserna för ifrågavarande verk åläggas att årligen vid framläggande inför Kungl. Maj:t av planer till driftkostnadsstater angiva de med ledning av ovan omförmälda grunder uträknade procenttalen, varjämte styrelserna skulle äga att, därest erfarenhet giver vid handen, att ändring i dessa procenttal befinnes påkallad, under iakttagande av nämnda grunder i förslag till driftkostnadsstater upptaga de nya procenttal, som befunnits lämpliga.

Beträffande frågorna om användningen och placeringen av förnyelsefonds medel skulle Kungl. Maj:t förklara,

att förnyelsefondmedel skola användas för återställande i fullgott skick av objekt, vilkas brukbarhet i avsevärdare mån minskats (ersättningsarbeten), samt till anskaffande av nya objekt i ersättning för utrangerade (ersättningsanskaffning), men icke till bestridande av kostnader för det löpande underhållet,

att det skall åligga styrelserna att i slutet av varje år underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om fondmedels användande för ifrågavarande ändamål för det kommande året och i sådant syfte upprätta förslag i huvudsaklig överensstämmelse med de anvisningar i ämnet, som innefattas i de sakkunnigas betänkande, varefter Kungl. Maj:t för ersättningsarbeten och ersättningsan-

skaffningar ställer till verkens förfogande av förnyelsefondmedel dels vissa belopp för i förslagen särskilt uppgivna större arbeten och anskaffningar och dels klumpsummor för mindre sådana,

att, därest av särskilda anledningar förnyelsefondmedel anses böra tagas i anspråk för arbeten och anskaffningar, som även innefatta en utvidgning eller en av den tekniska utvecklingen icke föranledd ökning av kapaciteten eller avsevärd höjning av kvaliteten, eller för nyanläggningar och nyanskaffningar, som icke stå i omedelbart samband med slopning, eller eljest för ändamål, som ej är att hänföra till ersättningsarbeten eller ersättningsanskaffning, användning av förnyelsefondmedel för ifrågavarande ändamål icke må äga rum, med mindre Kungl. Maj:t, efter att i förekommande fall hava inhämtat riksdagens medgivande, därtill lämnat tillstånd,

att, därest för arbete eller anskaffning förutom förnyelsefondmedel jämväl anslagsmedel äro avsedda att komma till användning, förslaget om fondmedels användande, för så vitt Kungl. Maj:t anser detsamma vara av natur att böra helt eller delvis godtagas, i enlighet med vad hittills i allmänhet ägt rum kommer att anmälas för riksdagen i av Kungl. Maj:t avlåtna propositioner om anvisande av nya anslag för vederbörande verk,

att, i den mån till förnyelsefond avsatta medel icke omedelbart behöva komma till användning för fyllande av fondens egentliga uppgift, verken må äga att placera medlen till lämpligt belopp såsom rörelsekapital,

att, för den händelse en fond utöver det belopp, som erfordras för rörelsen, skulle innehålla ytterligare medel, som ej behöva komma till omedelbar användning för fyllande av fondens egentliga uppgift, Kungl. Maj:t i överensstämmelse med vad som enligt kungl. brevet den 21 januari 1916 skett beträffande statens vattenfallsverk vill efter framställningar i ämnet lämna styrelserna för övriga ifrågavarande verk generellt medgivande att överlämna sådana medel till riksgäldskontoret för förvaltning, samt

att, om vid deposition hos riksgäldskontoret vederbörande verk icke kan angiva den tid, då deponerat belopp behöver lyftas, det skall ankomma på Kungl. Maj:t att efter av verkets styrelse gjord framställning lämna tillstånd till beloppets lyftande.

Då frågan om huvudgrunderna beträffande avsättning till samt användning och placering av förnyelsefonderna är av stor ekonomisk betydelse för de berörda verken samt tidigare varit föremål för behandling i riksdagen, lärer riksdagen böra lämnas tillfälle att yttra sig över det nu framlagda förslaget. Efter emottagande av riksdagens svar torde Kungl. Maj:t företaga den slutliga prövningen av förslaget och förordna om utfärdande av bestämmelser i ämnet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte inhämta riksdagens yttrande över det av mig nu framlagda förslaget till bestämmelser rörande de statens järnvägar, statens vattenfallsverk, telegrafverket och postverket tillhöriga förnyelsefonder.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

Stockholm 1926. **Kungl. Boktryckeriet**, P. A. Norstedt & Söner.

252696